

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กำหนดความหมายของการศึกษาไว้ในมาตรา 4 ว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สำหรับแนวทางการจัดการศึกษาได้กำหนดความเชื่อพื้นฐานคือ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542)

หลักการจัดการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ทำให้สังคมไทยต้องยอมรับกันว่า จำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ และหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการเรียนรู้จนครบวงจรของการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ผู้เรียนได้รับข้อมูลความรู้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอน 2) ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์จากข้อมูล ความรู้นั้น 3) ผู้เรียนได้คิดสังเคราะห์และคิดเชื่อมโยงข้อมูลความรู้นั้นจนสามารถสรุปเป็นความคิดรวบยอดได้ด้วยตนเอง และ 4) ผู้เรียนได้นำความรู้ที่สรุปได้ไปใช้ฝึกทักษะและพัฒนาความสามารถในสภาพที่เป็นจริง (ชูศรี ต้นพงศ์, 2544)

จะเห็นได้ว่า กระบวนการเรียนรู้มีเป้าหมายสำคัญคือ มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การสอนโดยการที่ครูเป็นผู้ให้และผู้เรียนเป็นผู้รับตามแบบเดิมนั้นย่อมไม่สามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้สามารถแสวงหาข้อมูล จำแนกประเภทของข้อมูล ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และใช้ข้อมูลในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ลักษณะสำคัญของผู้เรียนที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จคือ การเป็นผู้มีความกระตือรือร้นสนใจเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา

การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่เกิดจากการค้นหาและได้รับความรู้ใหม่และหรือการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่เดิม ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ และการปฏิบัติด้านต่างๆ ที่ต้องใช้ความรู้ ทักษะ รวมถึงการแสดงออกในเรื่องทัศนคติและค่านิยม การเรียนรู้สามารถพัฒนาได้โดยการศึกษา การฝึกปฏิบัติ และการเสริมแรง และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต (Birkenholz, 1999) การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน เน้นให้มีการสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น เพราะมุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนได้รู้จักค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองต่อไป เพื่อสนองความต้องการ ความสนใจและความถนัดของผู้เรียนรายบุคคล หน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนคือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการตัดสินใจ ใช้สติปัญญาของตนเองอย่างเต็มที่ ผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกตัดสินใจในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนควรเน้นและฝึกฝนให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่ระยะแรกของการเข้ามศึกษาในสถาบัน ซึ่งแนววิธี

การเรียนรู้ การค้นคว้าแหล่งข้อมูลความรู้ และการทำรายงานต่างๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อต้องการจะเรียน ความสามารถทางสมองของแต่ละบุคคลอาจไม่เท่ากัน แต่สามารถที่จะเรียนรู้ได้หากเขามีระยะเวลามากขึ้น การเรียนรู้ด้วยตนเองโดยผู้สอนให้เวลาที่เหมาะสมจะมีคุณค่ายิ่ง

การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง อาจารย์ต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากการเป็นผู้ป้อนความรู้ฝ่ายเดียว มาเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยใช้คำถามกระตุ้นการคิดค้นคว้า เพื่อจูงใจให้นักศึกษาอยากตอบ อยากเรียน คำถามเป็นเครื่องมือที่สำคัญในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อนำทางไปสู่ความคิดของผู้เรียน นอกจากการใช้คำถามเป็นเครื่องมือในกระบวนการเรียนการสอนแล้ว การแนะนำแหล่งข้อมูลและการใช้แหล่งข้อมูล เพื่อการศึกษาค้นคว้าก็สำคัญเช่นกัน เพราะห้องสมุดเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ห้องสมุดควรมีการจัดการให้สอดคล้องกับแนวคิดใหม่ ทั้งในด้านการบริหาร การบริการ การจัดการทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมไปถึงความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ การมีห้องสมุดที่สมบูรณ์และเข้าใจในบทบาทในการส่งเสริมการเรียนการสอน จะส่งผลให้การพัฒนาผู้เรียนของสถาบันบรรลุเป้าหมายได้อีกทางหนึ่ง

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองที่นำเสนอโดย สุรกุล เจนอบรม (2532) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของห้องสมุดมี 2 ประการคือ ประการแรกผู้เรียนต้องมีการสร้างห้องสมุดของตนเอง โดยการรวบรวมรายชื่อข้อมูล แหล่งความรู้ต่างๆ ที่คิดว่าเป็นประโยชน์ตรงกับความสนใจเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป ส่วนประการที่สองคือผู้เรียนยังต้องหาแหล่งความรู้ในชุมชน เช่น ผู้รู้ ผู้ชำนาญในอาชีพต่างๆ ห้องสมุด สมาคม สถานที่ราชการ และอื่นๆ ซึ่งแหล่งความรู้เหล่านี้จะเป็นแหล่งสำคัญในการค้นคว้า
2. บรรณารักษ์เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยเฉพาะการเน้นการทำหน้าที่ในการส่งผ่านสารสนเทศที่เป็นเนื้อหาความรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Brophy, 1998)
3. กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามความพร้อมของแต่ละคน เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลกระทบต่อห้องสมุดทุกประเภท ให้ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ในการบริการสารสนเทศ ทักษะที่สำคัญของบรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศที่ต้องมีคือ ทักษะในการจัดการสารสนเทศ (Information management) แบบครบวงจร ไม่ใช่มีความชำนาญเพียงด้านใดด้านหนึ่งอีกต่อไป
4. การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายจะเข้ามาบทบาทในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ดังนั้นบรรณารักษ์จะต้องปรับบทบาทในการจัดการสารสนเทศซึ่งเป็นแหล่งความรู้ในเนื้อหาวิชาต่างๆ รวมถึงเอกสาร ตำราของอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงได้ทางออนไลน์ หรือผ่านทางเว็บไซต์ของห้องสมุด โดยเฉพาะความจำเป็นในการพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic information network) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา (Wooliscroft, 1997)

5. พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองจะทำให้ นักศึกษามีความต้องการสารสนเทศเพิ่มมากขึ้น และเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีนิสัยรักการค้นคว้า ซึ่งส่งผลให้สารสนเทศที่ห้องสมุดจัดหามาให้บริการภายในไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้นหน้าที่ของบรรณารักษ์คือการคำนึงถึงการให้บริการสารสนเทศจากแหล่งภายนอกอย่างกว้างขวาง อาจเป็นความร่วมมือกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยแห่งอื่น หรือแสวงหาแหล่งสารสนเทศที่มีอยู่หลากหลายนำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน (Goodall & Brophy, 1997) นอกจากนี้การจัดบริการสารสนเทศภายในห้องสมุดก็ยังคงมีความสำคัญ โดยบรรณารักษ์ต้องพัฒนาบริการที่จัดอยู่เดิม ให้ตอบสนองการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาให้มากที่สุด เช่น การขยายระยะเวลาในการให้บริการที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน การจัดบริการรูปแบบต่างๆ ที่มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการทั้งแบบรายบุคคลและเฉพาะกลุ่ม การจัดบรรยายภาคในห้องสมุดที่เอื้อต่อการศึกษารเรียนรู้ด้วยตนเอง การปรับปรุงบทบาทหน้าที่ของบรรณารักษ์ที่จะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา การจัดทำและรวบรวมทรัพยากรและสื่อสารสนเทศที่สนับสนุนการเรียนการสอนในหลักสูตรอย่างกว้างขวางและเข้าถึงได้โดยสะดวก เป็นต้น

6. ทักษะสำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเองมีหลายประการ ประการหนึ่งคือทักษะในการเข้าถึงสารสนเทศ (Information access) เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นบรรณารักษ์หรือ ผู้บริหารห้องสมุดควรเน้นความสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการสอนให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีทักษะดังกล่าว เพื่อให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการด้วยตนเอง เช่น การฝึกอบรมทักษะการสืบค้นสารสนเทศแก่นักศึกษา

7. ในส่วนของนโยบายของประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น รัฐบาลควรให้การสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอในการจัดและให้บริการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาของการเรียนในมหาวิทยาลัย เช่น การจัดหาฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อเป็นแหล่งในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาโดยไม่มีการคิดค่าบริการ

สถาบันอุดมศึกษามีโครงสร้างการบริหารและวัฒนธรรมองค์กรของตนเอง จึงมีการตอบสนองต่อโลกภายนอกและองค์กรอื่นๆ ในแบบฉบับของตนเอง (Budd, 1998) นอกจากนี้ แนวโน้มของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้มีสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจากเดิมจำนวนมาก ดังนั้น นักเรียนที่ต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาจึงมีทางเลือกที่หลากหลายเพิ่มขึ้นในการเลือกเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายและเป้าหมายในการดำเนินงาน โดยเปลี่ยนจากผู้ป้อนความรู้หรือสารสนเทศให้แก่ นิสิตนักศึกษา เป็นการนำเสนอความรู้หรือสารสนเทศแก่นิสิตนักศึกษา แล้วกระตุ้นให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นิสิตนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนในชั้นเรียน และรวมไปถึงการปรับตัวให้มีการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อประโยชน์ทางการศึกษามากขึ้น เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิตที่สมบูรณ์ขึ้น ประกอบกับสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเกณฑ์ประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรต่างๆ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (ส.ก.อ.) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และและสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (ส.ม.ศ.) ต่างกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาระบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ความสำคัญกับคุณภาพบัณฑิตที่ต้องเป็นผู้ใฝ่รู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องมีวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน รวมไปถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตดังกล่าวแล้วในทุกมิติ ทั้งด้านหลักสูตร อาจารย์ การจัดการเรียนการสอน ระบบสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยี รวมไปถึงการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนต่างๆ เป็นต้น

เนื่องจากห้องสมุดมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนดังกล่าวแล้ว ห้องสมุดจึงจำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปให้สามารถเชื่อมโยงบทบาทของตนเข้าสู่กระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ของสถานศึกษา เช่นเดียวกัน ผู้ใช้บริการห้องสมุดจะต้องเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยนัยเดียวกันกับ “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” การบริหารจัดการและการบริการของห้องสมุดต้องสามารถตอบสนองความต้องการในการแสวงหาข้อมูลจากหลายๆแหล่ง และความต้องการใช้ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และสังเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนในสาขาวิชานั้นๆ และเนื่องจากอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเนื้อหา กิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอน ความร่วมมือระหว่างอาจารย์ผู้สอนและบรรณารักษ์ในการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง จากการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยจากแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการการบริหารองค์กรและรายงานการประเมินตนเองตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาหลายฉบับ พบว่าแม้ห้องสมุดจะพัฒนาทรัพยากรและการบริการให้เหมาะสมและทันสมัย ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในเชิงนโยบายและกฎหมาย เทคโนโลยี และความต้องการของผู้ใช้ แต่ก็ไม่มีข้อมูลที่สะท้อนอย่างชัดเจนว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย ได้มีกลยุทธ์หรือวิธีการอย่างไรในการมีบทบาทด้านการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทด้านการบริการเชิงรุก การปรับปรุงโครงสร้างหรือระบบการทำงานที่เอื้อต่อการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน และเอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิตนักศึกษา รวมไปถึงบทบาทด้านความร่วมมือระหว่างอาจารย์และผู้สอน ดังนั้น การศึกษาเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและการบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยอาศัยข้อมูลจากอาจารย์ผู้สอน ผู้บริหารห้องสมุด และจากบรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบการบริการของห้องสมุด โดยผ่านกระบวนการวิจัยที่มีคุณภาพและมีความน่าเชื่อถือในทางวิชาการ จะทำให้ได้แนวทางที่นำไปสู่การพัฒนาห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยได้อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความต้องการรับบริการจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยของอาจารย์ที่ใช้วิธีการสอนแบบเน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุด แนวความเชิงนโยบาย และปัญหาอุปสรรคในการบริหารและการบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ของบรรณารักษ์ผู้บริหารห้องสมุดและผู้บริหารมหาวิทยาลัย
- 2.3 เพื่อพัฒนาและเสนอรูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. ขอบเขตการวิจัย

- 3.1 การวิจัยนี้จำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
- 3.2 ประชากรในวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ ผู้บริหารห้องสมุดและบรรณารักษ์ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 4 แห่ง สำหรับอาจารย์ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากผลจากการวิจัยนี้ มีดังนี้

4.1 ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมไปถึงแนวคิดเชิงนโยบายของผู้บริหารมหาวิทยาลัย รวมทั้งความต้องการและความคาดหวังของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในการสนับสนุนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

4.2 ทำให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการและการบริการห้องสมุดที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย รวมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เป็นต้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

4.3 ทำให้ได้องค์ความรู้ในทางวิชาการเกี่ยวกับการบริหารและการบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยตามแนวคิดใหม่ ที่มุ่งเน้นบทบาทด้านการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นภารกิจของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ที่ถูกกำหนดไว้ทั้งในระดับกฎหมาย ระดับนโยบายของชาติ และระดับนโยบายของมหาวิทยาลัย เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาห้องสมุดมหาวิทยาลัย และการเรียนการสอนด้านการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยในหลักสูตรสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

5. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

5.1 ห้องสมุดมหาวิทยาลัย หมายถึง ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วยห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

5.2 รูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย หมายถึง รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual model) ในการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย ที่มีองค์ประกอบด้านการบริหาร ทรัพยากรการเรียนรู้ การจัดบริการ สภาพแวดล้อม และบุคลากร ที่จะส่งผลหรือเอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ในบริบทของอุดมศึกษาไทย

5.3 การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่เกิดจากการค้นหาและได้รับความรู้ใหม่และหรือการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่เดิม ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ และการปฏิบัติด้านต่างๆที่ต้องใช้ความรู้ทักษะ รวมถึงการแสดงออกในเรื่องทัศนคติและค่านิยม การเรียนรู้สามารถพัฒนาได้โดยการศึกษา การฝึกปฏิบัติ และการเสริมแรง และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต (Birkenholz, 1999)

5.4 ผู้เรียน หมายถึง นิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งในการวิจัยนี้ถือเป็นผู้ใช้ห้องสมุดของมหาวิทยาลัย 4 แห่งที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา

5.5 อาจารย์ หมายถึง อาจารย์ที่สังกัดมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มสาขาวิชาคือ วิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์

5.6 บรรณารักษ์ หมายถึง ผู้มีตำแหน่งเป็นบรรณารักษ์สังกัดห้องสมุดมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา

5.7 ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารระดับสูงที่รับผิดชอบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย 4 แห่งที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา ประกอบด้วย รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย และผู้อำนวยการห้องสมุดมหาวิทยาลัย